

ПОНЯТТЯ, ОСОБЛИВОСТІ ТА ОКРЕМІ АСПЕКТИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОХОРОНИ ПРАВ І СВОБОД ДИТИНИ

CONCEPTS, FEATURES AND SEPARATE ASPECTS OF THE LEGAL REGULATION OF THE PROTECTION OF CHILDREN'S RIGHTS AND FREEDOMS

У статті було надано теоретико-правову характеристику поняття, особливостей та окремим аспектам правового регулювання охорони прав і свобод дитини. У контексті дії правового режиму воєнного стану в Україні, важливою є інформаційна політика щодо запобігання деструктивному впливу збройної агресії росії на українській соціум. Зокрема, такому деструктивному впливу піддаються молоді представники українського населення, а саме діти й висвітлення окремих, більш делікатних аспектів і наслідків незаконного російського вторгнення на територію України, може сприяти подальшому формуванню належних національно-патріотичних стандартів у відповідних осіб та сприяння реалізації ними свого громадянського обов'язку щодо захисту держави в подальшому. Водночас, в контексті адміністративно-правового захисту прав і свобод дитини важливим є звернення цього аспекту у бік недотримання обов'язків по догляду за дитиною особами, що їх мають, а саме тому перспективне вчинення тими чи іншими особами діянь, що інформаційно можуть повпливати на свідомість і викривити правову свідомість дитини має бути превентивно зупинено, шляхом обмеження такої інформації від дитини, до моменту поки вона не набуде зрілих і сталих звичок і уявлень про правову конструкцію суспільства та міру належної і неналежної поведінки. Сучасне інформаційний простір надає широкий спектр можливостей батьків та осіб, що виконують їх обов'язки щодо обмеження дитини в соціальних мережах та убезпеченні її від тих протиправних видів діяльності, що там проводяться окремими особами. Так, до прикладу, певний період на території України актуальною була тематика діяльності груп підлітків у соціальних мережах, так званої спільноти "Синій кит", що шляхом психологічного впливу, в ігровій формі, спричиняли психологічні порушення в дітей та змушували їх вчиняти самогубство. Так, широкий інструментарій щодо взаємодії з гаджетами котрі дають можливість взаємодіяти в соціальних мережах, а також використання ефективних інструментів батьківського контролю в поводженні з такими електронно-комунікаційними системами та гаджетами, дає можливість втілити на практиці механізм адміністративно-правового захисту прав і свобод дитини, як з боку батьків чи осіб, що виконують їх обов'язки так і з боку держави. Роль місце держави у даному контексті полягає в необхідності притягнення до адміністративної чи кримінальної відповідальності осіб, що провадять незаконну діяльність та інформаційно-деструктивно впливають на дитячу свідомість тим самим порушуючи права і свободи дітей.

Ключові слова: права дитини, правова охорона, відповідальність, міжнародне право, дотримання прав, об'єкт адміністративного права.

The article provided a theoretical and legal description of the concept, features and individual aspects of the legal regulation of the protection of the rights and freedoms of the child. In the context of the operation of the legal regime of martial law in Ukraine, an information policy to prevent the destructive impact of Russia's armed aggression on Ukrainian society is important. In particular, young representatives of the Ukrainian population, namely children, are exposed to such a destructive influence, and the coverage

of certain, more delicate aspects and consequences of the illegal Russian invasion of the territory of Ukraine can contribute to the further formation of appropriate national and patriotic standards in the relevant persons and help them realize their civic duty connection regarding the protection of the state in the future. At the same time, in the context of the administrative-legal protection of the rights and freedoms of the child, it is important to address this aspect in the direction of non-fulfillment of child care obligations by the persons who have them, and that is why the prospective commission of actions by these or other persons that may affect the consciousness of information and to distort the legal consciousness of the child should be preemptively stopped, by limiting such information from the child, until the moment he acquires mature and stable habits and ideas about the legal structure of society and the measure of proper and improper behavior. The modern information space provides a wide range of opportunities for parents and persons fulfilling their responsibilities to limit the child in social networks and to protect him from those illegal types of activities that are carried out there by individuals. So, for example, for a certain period in the territory of Ukraine, the topic of activities of groups of teenagers in social networks, the so-called "Blue Whale" community, which through psychological influence, in a game form, caused psychological disorders in children and forced them to commit suicide, was relevant. Thus, a wide range of tools for interaction with gadgets that provide the opportunity to interact in social networks, as well as the use of effective parental control tools in dealing with such electronic communication systems and gadgets, makes it possible to put into practice the mechanism of administrative and legal protection of the rights and freedoms of the child, such as on the part of parents or persons performing their duties and on the part of the state. The role of the state in this context is the need to bring to administrative or criminal responsibility persons who conduct illegal activities and informationally and destructively influence children's consciousness, thereby violating children's rights and freedoms.

Key words: *child rights, legal protection, responsibility, international law, observance of rights, object of administrative law.*

Актуальність теми. У сучасних умовах проблема поліпшення становища дітей, в тому числі їх фізичного здоров'я, набула особливого значення. Гострота зазначеної проблеми зумовлена погіршенням демографічної ситуації, негативною динамікою показників стану здоров'я дітей на тлі обмеженого бюджетного фінансування закладів охорони здоров'я, невідповідністю сучасним потребам рівня їх оснащення медичним обладнанням та санітарним транспортом. Особливо це притаманно закладам охорони здоров'я, де надається медична допомога дітям і матерям.

Порушення прав дітей є одним із чинників, який ускладнює криміногенну ситуацію у молодіжному середовищі. Незважаючи на деяку стабілізацію рівня злочинності серед неповнолітніх, загалом відбулося його зростання. Значну частку становить групова та рецидивна злочинність, до скоєння протиправних дій активно залучаються діти молодшого віку.

Так, Законом України «Про охорону дитинства», який є спеціальним нормативно-правовим актом у сфері забезпечення прав, свобод та законних інтересів дитини, закріплюються окремі норми щодо необхідності забезпечення повноцінного морального та духовного розвитку дитини. Серед таких приписів слід насамперед виділити ч. 1 ст. 12, яка закріплює, що батьки або особи, які їх замінюють, мають право і зобов'язані виховувати дитину, піклуватися про її здоров'я, фізичний, духовний і моральний розвиток, навчання, створювати належні умови для розвитку її природних здібностей, поважати гідність дитини, готувати її до самостійного життя та праці [1]. Також, ч. 4 ст. 20 зазначеного Закону встановлює, що забороняється пропагування у засобах масової інформації культу насильства і жорстокості, розповсюдження порнографії та інформації, що зневажає людську гідність і завдає шкоди моральному благополуччю дитини [1]. Водночас комплекс питань, й до сьогодні залишаються не вирішеними на стратегічному рівні, а тому потребують подальшого дослідження. Саме тому, питання пов'язані з поняттям, особливостями та окремими аспектами правового регулювання охорони прав і свобод дитини

Об'єктом статті виступають суспільні відносини, в сфері забезпечення охорони прав і свобод дитини.

Метою статті є аналіз проблемних питань поняття, особливостей та окремих аспектів правового регулювання охорони прав і свобод дитини.

Виклад основного матеріалу статті. Незважаючи на вказані позитивні аспекти правового регулювання відносин у сфері забезпечення та захисту прав, свобод і законних інтересів дитини, відкритим у національному законодавстві залишається питання щодо необхідності забезпечення, передусім, інтересів дитини при виникненні будь-яких відносин, пов'язаних з реалізацією дитиною своїх різноманітних потреб. Справа в тому, що жоден нормативно-правовий акт, який є чинним в Україні, не визначає, що слід розуміти під інтересом дитини, який є превалюючим над інтересами батьків та будь-яких інших осіб. Водночас національне законодавство, у тому числі і Конвенція ООН про права дитини від 20.11.1989 р., яка ратифікована Верховною Радою України, а отже, має пріоритет по відношенню до будь-яких національних законів (крім Конституції України), однозначно закріплює примат інтересів дитини щодо будь-яких інших суб'єктів права. Так, ч. 1 ст. 3 Конвенції встановлено, що в усіх діях щодо дітей, незалежно від того, здійснюються вони державними чи приватними установами, що займаються питаннями соціального забезпечення, судами, адміністративними чи законодавчими органами, першочергова увага приділяється якнайкращому забезпеченню інтересів дитини [2]. Частина 2 статті 155 Сімейного кодексу України визначає, що батьківські права не можуть здійснюватися всупереч інтересам дитини [3], а ч. 3 ст. 11 Закону України «Про охорону дитинства» зазначає, що предметом основної турботи та основним обов'язком батьків є забезпечення інтересів своєї дитини [1].

Виходячи із зазначеного, цілком вірогідною може бути практична ситуація, особливо в державах, які перебувають на перехідному етапі свого розвитку, коли питання щодо забезпечення інтересів дитини в тих чи інших відносинах може вирішуватися лише формально, не враховуючи при цьому норм законодавства, спрямованих на забезпечення нормального фізичного та культурного розвитку дитини як особистості, а також традиційних для українського суспільства соціокультурних чинників.

З урахуванням вказаного, а також того беззаперечного факту, що корисні інтереси дитини є пріоритетними по відношенню до інтересів будь-кого та повинні у зв'язку із цим охоронятися законом, все ж статтю 1 Закону України «Про охорону дитинства» вважаємо за доцільне доповнити абзацом 19, у якому визначити поняття «законний інтерес дитини». При цьому під законним інтересом дитини пропонуємо розуміти «об'єктивно-суб'єктивно обумовлений мотив діяння (дії або бездіяльності) дитини, що охороняється законом, визначає напрямок її поведінки та спрямований на досягнення нею повноцінного фізичного, інтелектуального, культурного і соціального розвитку з урахуванням традиційних моральних засад суспільства».

Необхідно зазначити, що запропоноване визначення поняття «законний інтерес дитини» повністю кореспондується з тлумаченням змісту поняття «охоронюваний законом інтерес», що дається у Рішенні Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 50 народних депутатів України щодо офіційного тлумачення окремих положень ч. 1 статті 4 Цивільного процесуального кодексу України (справа про охоронюваний законом інтерес) від 01.12.2004 р. № 18-рп/2004. Так, відповідно до нього Рішення «охоронюваний законом інтерес (законний інтерес) – це прагнення до користування конкретним матеріальним та/або нематеріальним благом, зумовлений загальним змістом об'єктивного і прямо не опосередкований у суб'єктивному праві простий легітимний дозвіл, що є самостійним об'єктом судового захисту та інших засобів правової охорони з метою задоволення індивідуальних і колективних потреб, які не суперечать Конституції і законам України, суспільним інтересам, справедливості, добросовісності, розумності та іншим загальноправовим засадам». Отже, законодавство не може охороняти інтереси дитини, якщо вони суперечать або шкодять її повноцінному розвитку.

Аргументуючи необхідність введення зазначеної норми до Закону України «Про охорону дитинства», вважаємо за доцільне звернути увагу на наступне: 1) діти, тобто фізичні особи віком до 18 років, володіють або частковою (віком до 14 років), або ж неповною цивільною дієздатністю (віком від 14 до 18 років), тобто здатність своїми діями набувати для себе права та обов'язки, а також нести відповідальність за їх невиконання або порушення. Загальні правила часткової та неповної цивільної дієздатності вписані у статтях 31 і 32 Цивільного кодексу України. Так, дитина віком до 14 років має право лише на самостійне вчинення дрібних побутових правочинів та здійснювати особисті немайнові права на об'єкти інтелектуальної власності, що охороняються законом. Що ж до неповної цивільної дієздатності неповнолітніх дітей віком від 14 до 18 років, то вона, по-перше, також суттєво обмежена у порівнянні з повною цивільною дієздатністю повнолітніх осіб і, по-друге, містить вичерпний перелік дій, які можуть самостійно вчиняти такі неповнолітні.

Крім цього, відмінністю між частковою та неповною цивільною дієздатністю у дитини відповідного віку є також і те, що дитина віком до 14 років взагалі не несе відповідальності за

завдану нею шкоду, а неповнолітня особа самостійно несе відповідальність за порушення договору, укладеного нею самостійно відповідно до закону або за згодою батьків (усиновлювачів) або піклувальника, а також за завдану нею шкоду.

Слід зазначити, що закріплюючи такі обмеження у можливості, самостійного здійснення дитиною своїх прав, законодавець виходив з об'єктивної неможливості дитини повністю усвідомлювати значення своїх дій та керувати ними в силу багатьох факторів і, насамперед, недостатньої сформованості свідомості, знань та адекватних життєво необхідних якостей дитини, що забезпечують їй «путівку» у повноцінне майбутнє доросле життя.

У цьому контексті необхідно звернути увагу на те, що чинне законодавство, зокрема, Сімейний кодекс України та Закон України «Про охорону дитинства» дещо розширює обсяг дієздатності дітей. Так, частини 3 та 4 статті 152 Сімейного кодексу України визначають, що дитина має право звернутися за захистом своїх прав та інтересів до органу опіки та піклування, інших органів державної влади, органів місцевого самоврядування та громадських організацій (при цьому вік дитини немає значення), а з 14 років дитина має право звертатися за захистом своїх прав та інтересів безпосередньо до суду [3]. Крім цього, ч. 2 ст. 9 Закону України «Про охорону дитинства» закріплено, що діти мають право звертатися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, засобів масової інформації та їх посадових осіб із зауваженнями та пропозиціями стосовно їхньої діяльності, заявами та клопотаннями щодо реалізації своїх прав і законних інтересів та скаргами про їх порушення (при цьому вік дитини також немає значення) [4]. Отже, з метою забезпечення належної реалізації, охорони та захисту прав і законних інтересів дітей законодавство наділяє їх частковою адміністративною та цивільно-процесуальною дієздатністю, не враховуючи при цьому особливостей їх свідомості та волі, які далеко не завжди можуть бути достатньо сформовані для участі у подібних складних за своїм змістом правовідносинах, особливо судово-процесуальних.

Крім зазначеного, варто також наголосити і на такій важливій проблемі сьогодення як захист дітей від шкідливої інформації, яка може завдати шкоду їх здоров'ю та розвитку. Загальновідомо, що сучасний технологічний розвиток на перше місце висунув проблему правового забезпечення інформаційної безпеки держави, неодмінною складовою якої є інформаційна безпека підростаючого покоління. При цьому весь суспільний обіг інформації регулюється багатьма видами соціальних норм, основними серед яких є: правові та моральні. Однак, якщо в минулі століття правовий обіг інформації охоплював лише найбільш важливу частину суспільного обігу інформації, то в сучасних умовах назріла нагальна необхідність розширення кола інформаційно-комунікативних відносин, що мають підпадати під правове регулювання. Особливо ця проблема стосується проблем правового регулювання інформаційного обігу та комунікації у всесвітній мережі Інтернет, до якої в наш час долучаються діти вже навіть дошкільного віку [5].

Висновки. У контексті дії правового режиму воєнного стану в Україні, важливою є інформаційна політика щодо запобігання деструктивному впливу збройної агресії росії на українській соціум. Зокрема, такому деструктивному впливу піддаються молоді представники українського населення, а саме діти й висвітлення окремих, більш делікатних аспектів і наслідків незаконного російського вторгнення на територію України, може сприяти подальшому формуванню належних національно-патріотичних стандартів у відповідних осіб та сприяння реалізації ними свого громадянського обов'язку щодо захисту держави в подальшому.

Водночас, в контексті адміністративно-правового захисту прав і свобод дитини важливим є звернення цього аспекту у бік недотримання обов'язків по догляду за дитиною особами, що їх мають, а саме тому перспективне вчинення тими чи іншими особами діянь, що інформаційно можуть повпливати на свідомість і викривити правову свідомість дитини має бути превентивно зупинено, шляхом обмеження такої інформації від дитини, до моменту поки вона не набуде зрілих і сталих звичок і уявлень про правову конструкцію суспільства та міру належної і неналежної поведінки.

Сучасне інформаційний простір надає широкий спектр можливостей батьків та осіб, що виконують їх обов'язки щодо обмеження дитини в соціальних мережах та убезпеченні її від тих протиправних видів діяльності, що там проводяться окремими особами. Так, до прикладу, певний період на території України актуальною була тематика діяльності груп підлітків у соціальних мережах, так званої спільноти «Синій кит», що шляхом психологічного впливу, в ігровій формі, спричиняли психологічні порушення в дітей та змушували їх вчиняти самогубство. Так, широкий інструментарій щодо взаємодії з гаджетами котрі дають можливість взаємодіяти в соціальних мережах, а також використання ефективних інструментів батьківського контролю в поведженні

з такими електронно-комунікаційними системами та гаджетами, дає можливість втілити на практиці механізм адміністративно-правового захисту прав і свобод дитини, як з боку батьків чи осіб, що виконують їх обов'язки так і з боку держави.

Роль місце держави у даному контексті полягає в необхідності притягнення до адміністративної чи кримінальної відповідальності осіб, що провадять незаконну діяльність та інформаційно-деструктивно впливають на дитячу свідомість тим самим порушуючи права і свободи дітей.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про охорону дитинства» (офіційний веб-портал Верховної Ради України). URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2402-14>.
2. Конвенція про права дитини (офіційний веб-портал Верховної Ради України). URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_021
3. Сімейний кодекс України (офіційний веб-портал Верховної Ради України). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2947-14/page3>
4. Юхта О. Аспекти правового регулювання необхідності забезпечення поняття «охорона прав дитини». URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/pp_2015_4_41.pdf.
5. Лесько Н. В. Правове регулювання захисту дітей від негативного впливу інтернету. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2017/aug/5710/vnulpurn201685010.pdf>

УДК 342.9

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2024.3.19>

МІЩАНЧУК В.Ю.

ДО ПИТАННЯ КЛАСИФІКАЦІЇ ВИДІВ ЗБРОЇ, ЯКІ Є ІНСТРУМЕНТОМ ЗАХИСТУ СВОГО ЖИТТЯ І ЗДОРОВ'Я, ЖИТТЯ І ЗДОРОВ'Я ІНШИХ ОСІБ ВІД ПРОТИПРАВНИХ ПОСЯГАНЬ З БОКУ ГРОМАДЯН

REGARDING THE ISSUE OF CLASSIFICATION OF TYPES OF WEAPONS OR OTHER OBJECTS THAT ARE A TOOL FOR PROTECTING ONE'S LIFE AND HEALTH, THE LIFE AND HEALTH OF OTHER PERSONS FROM ILLEGAL ENCROACHMENTS BY CITIZENS

Актуальність статті полягає в тому, що сьогоденний стан розвитку України, а також безпекова складова у суспільстві, зробили питання щодо обігу зброї, його законодавчого врегулювання більш нагальним та актуальним. Зазначене, в тому числі, пояснюється тим, що правовий режим воєнного стану триває вже понад два роки, а право на захист життя і здоров'я людини від протиправних посягань кожного дня зазнає все більших порушень та утиску. Саме тому ця сфера суспільних відносин є актуальною та потребує додаткового теоретико-правового дослідження та нових пропозицій щодо вдосконалення відповідного правового регулювання. Метою статті є: здійснити класифікацію видів зброї, які є інструментом захисту свого життя і здоров'я, життя і здоров'я інших осіб від протиправних посягань з боку громадян. Визначено, що серед видів зброї, які були розглянуті, відсутній такий вид зброї, як саморобна зброя, яка вироблена в кустарних умовах, що не має необхідного дозволу. Фактично, така зброя має відповідні характеристики, властиві окремим видам зброї, утім несе загрозу суспільно-важливим цінностям таким, як життя і здоров'я. Незаконний обіг такої зброї може бути розповсюджений серед